

Bruxelles, 9. listopada 2023.
(OR. en)

13934/23

SOC 667
EMPL 475

ISHOD POSTUPAKA

Od: Glavno tajništvo Vijeća

Za: Delegacije

Br. preth. dok.: 13175/23

Predmet: Zaključci Vijeća o socijalnoj zaštiti za samozaposlene osobe

Za delegacije se u prilogu nalaze zaključci Vijeća o navedenom predmetu koje je Vijeće EPSCO odobrilo na sastanku održanom 9. listopada 2023.

Socijalna zaštita za samozaposlene osobe

Zaključci Vijeća

UZIMAJUĆI U OBZIR SLJEDEĆE:

1. Vijeće je 8. studenoga 2019. donijelo Preporuku o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti¹ (dalje u tekstu „Preporuka”).
2. Preporukom se doprinosi provedbi dvanaestog načela europskog stupa socijalnih prava, koji su Europski parlament, Vijeće i Komisija zajednički proglasili 2017. Tim se načelom predviđa da, bez obzira na vrstu i trajanje radnog odnosa, svi radnici, a u usporedivim uvjetima i samozaposleni, imaju pravo na primjerenu socijalnu zaštitu.
3. Nakon donošenja Preporuke europski je kontekst prvo obilježila pandemija bolesti COVID-19, koja je započela 2020. Pandemija je imala snažan gospodarski i socijalni učinak, ali zbog vrlo snažnih i koordiniranih odgovora politike na europskoj i nacionalnoj razini (uključujući povećan obuhvat, izvanredne mjere potpore i rashode) sustavi socijalne zaštite pomogli su ljudima da prebrode krizu uzrokovanu bolešću COVID-19 bez znatnijeg povećanja rizika od siromaštva ili dohodovnih nejednakosti.

¹. SL C 387, 15.11.2019., str. 1.

4. Drugi elementi konteksta u kojem se može ocijeniti provedba Preporuke jesu socijalne i gospodarske posljedice ruskog agresivnog rata protiv Ukrajine koji je započeo 2022. Kao i sve krize, taj rat najviše pogađa najranjivije skupine i naglašava potrebu za socijalnim politikama kojima se doprinosi smanjenju navedenih negativnih učinaka.
5. Komisija je 2021. predstavila Akcijski plan za provedbu europskog stupa socijalnih prava, čiji je cilj doprinijeti provedbi načelâ europskog stupa socijalnih prava.
6. U Izjavi iz Porta i na sastanku Europskog vijeća u lipnju 2021. čelnici i čelnice EU-a pozdravili su nove glavne ciljeve EU-a iz Akcijskog plana za provedbu europskog stupa socijalnih prava koje treba ostvariti do 2030.
7. U odlomku 18. Preporuke predviđa se sljedeće: „Komisija bi zajedno s **Odborom za socijalnu zaštitu** trebala do 15. studenoga 2020. uspostaviti **okvir za praćenje i razviti dogovorene zajedničke kvantitativne i kvalitativne pokazatelje za procjenu provedbe** ove Preporuke, kojima se omogućuje njezino preispitivanje”.
8. Okvir za praćenje za potrebe procjene napretka prema ostvarivanju ključnih ciljeva Preporuke koji je Odbor za socijalnu zaštitu izradio u listopadu 2020. uključuje pokazatelje za mjerenje formalnog osiguranja, djelotvornog obuhvata i primjerenosti naknada za sve vrste radnika u okviru relevantnih grana socijalne zaštite. Uključuje i pokazatelje tržišta rada za mjerenje raznolikosti statusa na tržištu rada i pokazatelje o pravilima kojima se uređuju prava i doprinosi. Navodi se i da su predviđena daljnja poboljšanja kako bi se bolje pratio pristup radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti u svim državama članicama EU-a.

9. U odlomku 19. Preporuke države članice pozvane su da do sredine svibnja 2021. dostave nacionalni plan u kojem se utvrđuju odgovarajuće mjere za provedbu načelâ iz Preporuke. Nadalje, o napretku ostvarenom u provedbi tih planova trebalo bi raspraviti u kontekstu multilateralnih mehanizama nadzora u skladu s europskim semestrom i otvorenom metodom koordinacije za socijalnu zaštitu i socijalno uključivanje.
10. Prvi pregled nacionalnih planova koje su dostavile države članice uključen je u Godišnje izvješće Odbora za socijalnu zaštitu za 2021. i Zajedničko izvješće o zapošljavanju za 2022.
11. U izvješću Komisije o provedbi Preporuke Vijeća o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti² (dalje u tekstu „izvješće Komisije”) navodi se da se razina ambicije znatno razlikuje među državama članicama, što odražava nacionalne okolnosti i preferencije. Nadalje, u njemu se zaključuje da i dalje postoje brojne razlike u pristupu socijalnoj zaštiti.

². COM/2023/43 final, Izvješće Komisije Vijeću o provedbi Preporuke Vijeća o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti, 31. siječnja 2023.

PREPOZNAJUĆI DA:

12. Prema potrebi, države članice planiraju provesti ili već provode strukturne reforme s ciljem provedbe Preporuke, pri čemu se poseban naglasak često stavlja na poboljšanje položaja samozaposlenih osoba.
13. Manjak zaštite vjerojatniji je za neke je skupine, poput nestandardnih radnika i samozaposlenih osoba, u odnosu na ostale skupine. Ne dovodeći u pitanje odredbe Preporuke Vijeća o otklanjanju nedostataka za sve radnike i samozaposlene osobe, u ovim se zaključcima naglasak stavlja na samozaposlene osobe kao skupinu koja se u mnogim državama članicama suočava s velikim nedostacima u pogledu zaštite³.
14. U EU-u je 2022.⁴ bilo 27,7 milijuna samozaposlenih osoba, što čini 13,7 % zaposlenog stanovništva. Među tim samozaposlenim osobama njih 18,9 milijuna bilo je samozaposleno bez zaposlenika. Osim toga, oko 3,3 milijuna njih imalo je samo jednog (ili jednog glavnog) klijenta, što uključuje oko 770 000 samozaposlenih osoba čije je radno vrijeme određivao taj klijent.

³. COM/2023/43 final, Izvješće Komisije Vijeću o provedbi Preporuke Vijeća o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti, 31. siječnja 2023., „Glavni zaključci” (str. 2. i 3.).

⁴. Anketa o radnoj snazi EU-a za 2022., Eurostat.

15. Kako je navedeno u izvješću Komisije, u više od polovine država članica samozaposlene osobe 2022. nisu bile obuhvaćene svim granama socijalne zaštite. Prema informacijama koje su dostavile države članice, više od 15 milijuna samozaposlenih osoba u EU-u nema pristup naknadama za nezaposlenost u slučaju prestanka aktivnosti⁵.
16. Dobrovoljni pristup samozaposlenih osoba sustavima socijalne zaštite u skladu je s Preporukom Vijeća, no podaci u izvješću Komisije upućuju na to da su u državama članicama u kojima je sudjelovanje samozaposlenih osoba u sustavima socijalne zaštite dobrovoljno stope uključivanja u sustave općenito niske.
17. U nekim državama članicama pravila kojima se uređuju prava i doprinosi, kako je navedeno u točki 9. Preporuke, djeluju na štetu samozaposlenih osoba i onemogućuju im djelotvoran i primjeren obuhvat⁶.
18. U izvješću Komisije potvrđuje se da su u mnogim državama članicama socijalni transferi ključni za smanjenje rizika od siromaštva te da mjere za osiguravanje primjerenog pristupa socijalnoj zaštiti mogu pozitivno utjecati na situaciju samozaposlenih osoba⁷.
19. Transparentnost u pogledu informacija koje pružaju javne uprave u vezi s pristupom socijalnoj zaštiti ključna je zbog složenosti zahtjeva za pristup naknadama, što najteže pogađa osobe u nestandardnim oblicima zaposlenja i samozaposlene osobe⁸.

5. COM/2023/43 final, Izvješće Komisije Vijeću o provedbi Preporuke Vijeća o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti (podaci utemeljeni na informacijama koje je dostavilo 12 od 13 država članica).

6. COM/2023/43 final, Izvješće Komisije Vijeću o provedbi Preporuke Vijeća o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti, 31. siječnja 2023., točka 2.3.1. „Djelotvoran obuhvat – Nedostaci” (str. 15. i 16.).

7. COM/2023/43 final, Izvješće Komisije Vijeću o provedbi Preporuke Vijeća o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti, 31. siječnja 2023., točka 2.4.1. „Primjerenost – Nedostaci” (str. 19. i 20.).

8. COM/2023/43 final, Izvješće Komisije Vijeću o provedbi Preporuke Vijeća o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti, 31. siječnja 2023., točka 2.5.1. „Transparentnost – Pristup informacijama” (str. 22–24.).

NAGLAŠAVAJUĆI DA:

20. Prema izvješću Komisije „provedba Preporuke znatno se razlikuje s obzirom na opću razinu ambicije i, uz nekoliko iznimaka, većina država članica ne rješava sve postojeće nedostatke u pristupu socijalnoj zaštiti. Potrebni su daljnji naponi u provedbi kako bi se uklonili postojeći nedostaci, a zbog društvenih i gospodarskih posljedica ruskog agresivnog rata protiv Ukrajine i posljedičnog produbljenja energetske krize potreba za hitnim djelovanjem još je veća.”
21. Među reformama koje su države članice već provele ili planiraju provesti kako bi zaštitile samozaposlene osobe mogu se istaknuti one koje pružaju pristup naknadama za nesreće na radu i profesionalne bolesti, naknadama za nezaposlenost ili prestanak aktivnosti i naknadama za invalidnost, kao i one u vezi s mirovinama⁹.
22. Prema izvješću Komisije, u svojim nacionalnim planovima provedbe otprilike polovina država članica poduzela je ili najavila mjere za poboljšanje primjerenosti sustavâ socijalne zaštite, posebno u pogledu mirovina za samozaposlene osobe¹⁰.

⁹. COM/2023/43 final, Izvješće Komisije Vijeću o provedbi Preporuke Vijeća o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti, 31. siječnja 2023.

¹⁰. COM/2023/43 final, Izvješće Komisije Vijeću o provedbi Preporuke Vijeća o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti, 31. siječnja 2023., „Glavni zaključci” (str. 2.).

23. Nadalje, mnoge države članice donijele su mjere koje se odnose na formalno osiguranje i djelotvoran obuhvat određenih skupina, koje obično imaju ograničen pristup socijalnoj zaštiti, i koje su osmišljene kako bi odgovorile na potrebe nastale tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19¹¹.
24. Planovi za oporavak i otpornost znatnog broja država članica uključuju reforme i ulaganja u svrhu poboljšanja pristupa socijalnoj zaštiti, kao što su mjere za osiguravanje transparentnosti, primjerenosti, djelotvornog pristupa i formalnog pristupa¹².
25. Podaci Eurostata pokazuju da su samozaposlene osobe izložene većem riziku od siromaštva nego radnici u standardnim oblicima zaposlenja. To se posebno odnosi na samozaposlene osobe bez zaposlenika. Zbog toga su socijalni transferi još važniji za smanjenje rizika od siromaštva među samozaposlenim osobama.
26. Socijalna zaštita samozaposlenih osoba posebno je važna u trenutačnom procesu preobrazbe načina rada. Danas znatan broj ljudi kombinira nesamostalno zaposlenje i samozapošljavanje ili prelazi s jednog oblika na drugi. U slučaju rada na daljinu i rada putem platformi prekogranična mobilnost može za samozaposlene osobe stvoriti prepreke koje je potrebno otkloniti.

^{11.} Zajedničko izvješće o zapošljavanju za 2022., kako ga je donijelo Vijeće 14. ožujka 2022., i COM/2023/43 final, Izvješće Komisije Vijeću o provedbi Preporuke Vijeća o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti, 31. siječnja 2023.

^{12.} COM/2023/43 final, Izvješće Komisije Vijeću o provedbi Preporuke Vijeća o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti, 31. siječnja 2023. PRILOG: Glavna obilježja nacionalnih planova provedbe u pogledu pristupa socijalnoj zaštiti (i ažurirane informacije).

27. Uzimajući u obzir nacionalne okolnosti i posebnosti, još jedan aspekt koji potencijalno zaslužuje pozornost jest pristup samozaposlenih osoba sustavima dopunske socijalne zaštite.

VIJEĆE EUROPSKE UNIJE POZIVA DRŽAVE ČLANICE DA, U SKLADU S NACIONALNIM NADLEŽNOSTIMA I UZIMAJUĆI U OBZIR NACIONALNE OKOLNOSTI:

28. nastave provoditi mjere iz nacionalnih planova provedbe i poduzimati daljnje korake kako bi se otklonili preostali nedostaci i osigurala djelotvornost načelâ formalnog osiguranja i djelotvornog obuhvata, primjerenosti i transparentnosti, kako je utvrđeno u Preporuci Vijeća o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti;
29. prema potrebi prilagode pravila o upravljanju doprinosima, o pristupu naknadama i o pravima kako bi se samozaposlenim osobama omogućio djelotvoran pristup primjerenim naknadama;
30. otklone, ako je to primjereno s obzirom na nacionalne okolnosti, postojeće nedostatke u nacionalnim sustavima u pogledu pristupa samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti, posebno u granama u kojima postoje najveći nedostaci, kao što su naknade za nezaposlenost i naknade za vrijeme bolovanja, nesreće na radu i profesionalne bolesti;

31. osiguraju da sustavi pravodobno i u skladu s nacionalnim okolnostima pružaju primjerenu razinu zaštite za samozaposlene osobe, tako da im se osiguraju sredstva za održavanje pristojnog životnog standarda i pruži odgovarajući zamjenski dohodak te ih se pritom uvijek štiti od siromaštva;
32. povećaju, prema potrebi, transparentnost sustava socijalne zaštite, posebno širenjem informacija i podizanjem svijesti te donošenjem mjera za olakšavanje digitalizacije socijalne zaštite prilagođene korisnicima, uzimajući u obzir posebnosti samozaposlenih osoba, uz istodobno smanjenje digitalnog jaza i pridavanje posebne pozornosti skupinama s niskom razinom pismenosti (digitalne, administrativne i gospodarske pismenosti) i osobama s invaliditetom;
33. razmotre načine za jačanje pristupa socijalnoj zaštiti i, prema potrebi, otklanjanje preostalih nedostataka, uz uključenost socijalnih partnera i organizacija civilnog društva;
34. osiguraju odgovarajuće prikupljanje podataka na nacionalnoj razini i stalno praćenje mjera usmjerenih na proširenje socijalne zaštite; podupiru sudjelovanje na nacionalnoj razini u Zajedničkom informacijskom sustavu o socijalnoj zaštiti (MISSOC), među ostalim uključivanje relevantnih informacija o samozaposlenim osobama.

VIJEĆE EUROPSKE UNIJE POZIVA KOMISIJU DA:

35. distribuirati svoje izvješće o provedbi Preporuke o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti te promiče raspravu o socijalnoj zaštiti samozaposlenih osoba među državama članicama i europskim socijalnim partnerima te u okviru relevantnih međunarodnih foruma;
36. prati provedbu Preporuke Vijeća u kontekstu europskog semestra i surađuje s državama članicama na poboljšanju usporedivosti podataka među državama članicama EU-a;
37. nastavi sveobuhvatno surađivati s državama članicama i Odborom za socijalnu zaštitu na praćenju i pokazateljima za djelotvornu provedbu Preporuke te pokrene razmjenu primjera dobre prakse i istorazinskih ocjena s ciljem poticanja učenja među državama članicama.

VIJEĆE EUROPSKE UNIJE POZIVA ODBOR ZA SOCIJALNU ZAŠTITU DA:

38. u svoja relevantna izvješća i tematski rad nastavi uključivati kretanja u području pristupa radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti, u suradnji, prema potrebi, s drugim relevantnim odborima;
39. nastavi imati posebnu ulogu u praćenju provedbe Preporuke Vijeća u svim njezinim aspektima i u skladu sa svojim mandatom;
40. surađuje s Komisijom na daljnjem razvoju okvira za praćenje pristupa socijalnoj zaštiti;
41. razmotri mogućnost provođenja tematskih istorazinskih ocjena i redovite razmjene informacija kako bi se poduprla djelotvorna provedba Preporuke.
